

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра «Охорона праці та навколишнього середовища»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова науково-методичної комісії Цивільна безпека
(назва комісії)

Березуцький В.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

«_____» _____ 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціально-економічні основи охорони праці»

рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань 26 - Цивільна безпека
(шифр і назва)

спеціальність 263 - Цивільна безпека
(шифр і назва)

спеціалізація 263-1 - Охорона праці
(шифр і назва)

вид дисципліни Професійна підготовка
(загальна підготовка / професійна підготовка)

форма навчання денна
(денна / заочна)

Харків – 2017 рік

ЛИСТ ЗАТВЕРДЖЕННЯ

Робоча програма з навчальної дисципліни –
Соціально-економічні основи праці
(назва дисципліни)

Розробники:

Професор, професор, кандидат техн. наук
(посада, науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Райко В.Ф.

_____ (ініціали та прізвище)

_____ (посада, науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри

Охорона праці та навколишнього середовища
(назва кафедри)

Протокол від « 8 » лютого 2017 року № 7

Завідувач кафедри Охорона праці та навколишнього середовища
(назва кафедри)

_____ (підпис)

Березуцький В.В.

_____ (ініціали та прізвище)

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

Назва випускової кафедри

«Охорона праці та навколишнього середовища»

Завідувач кафедри _____ Березуцький В.В
(підпис) (ініціали та прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

ЛИСТ ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис голови НМК (для дисциплін загальної підготовки та дисциплін професійної підготовки за спеціальністю) або завідувача випускової кафедри (для дисциплін професійної підготовки зі спеціалізації, якщо РПНД розроблена не випусковою кафедрою)

МЕТА, КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИС- ЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Соціально-економічні основи охорони праці» є формування знань щодо здатності вирішення проблем і завдань з соціально - економічних питань поліпшення умов праці, підвищення її безпеки, зниження виробничого травматизму і захворюваності. Набуття практичних вмінь і навичок по соціальній та економічній оцінці заходів та засобів охорони праці з урахуванням умов господарювання у ринковій економіці.

Перелік професійних компетентностей:

Визначеність і наполегливість щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків.

Здатність:

- застосовувати знання та навички використання інформаційних і комунікаційних технологій у практичній діяльності; спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня;
- працювати в команді;
- діяти на основі етичних та моральних міркувань (мотивів);
- організації контролю за додержанням вимог чинних нормативно-правових актів з цивільного захисту, стандартів безпеки праці у процесі виробництва;
- визначати ризики небезпек, складати карти професійних ризиків, застосовувати міжнародні стандарти щодо аудиту та системи керування охороною праці на підприємстві;
- організації контролю за додержанням у підрозділах підприємства законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці, враховуючи особливості техногенної небезпеки об'єкта, техногенну небезпеку виробничих процесів, вимоги чинних нормативних документів, в умовах виробництва.

В результаті навчання студент повинен знати:

- законодавчу та нормативну базу охорони праці в Україні;
- методи оцінювання важкості праці;
- порядок відшкодування збитку потерпілим внаслідок травм та професійних захворювань;
- порядок надання пільг та компенсацій за працю у важких і шкідливих умовах;
- порядок стимулювання охорони праці;
- методи оцінки соціальної та економічної ефективності заходів щодо вдосконалення умов і охорони праці;
- порядок накладання штрафних санкцій на юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників.;
- досвід провідних країн світу щодо соціального захисту працівників.

В результаті вивчення курсу студент повинен **вміти** у відповідності до сфери діяльності (виробнича, соціально - виробнича, соціально- побутова) реалізовувати набуті знання при:

- розробці системи економічного стимулювання та оцінки результатів діяльності по охороні праці;
- проведенні економічного обґрунтування пропозицій щодо організації і здійснення заходів по покращенню умов та охорони праці;
- розробці рекомендацій щодо профвідбору та профпридатності працюючих;
- проведенні контролю щодо витрачання коштів, що спрямовуються на охорону праці;
- аудиті використання цільових коштів, виділених для виконання комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- контролюванні застосування праці жінок, інвалідів і осіб молодших 18 років відповідно до законодавства;
- плануванні запобіжних заходів на підставі відомостей щодо потенційно небезпечних ділянок виробництва, видів виробничих процесів та елементів природного середовища за допомогою типових інструкцій;
- організації проведення просвітницько-інформаційних заходів з пропаганди знань у сфері охорони праці, використовуючи законодавчі акти, методичні матеріали, спеціальну літературу;
- забезпеченні підготовки інформаційних стендів, кутків з охорони праці тощо.

Курс «Соціально-економічні основи праці» базується на знаннях, які одержанні студентами при вивченні соціально-економічних, загальнонаукових та професійно-орієнтованих дисциплін.

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Попередні дисципліни:	Наступні дисципліни:
Вступ до спеціальності	Психологія праці та її безпека
Основи професійної безпеки та здоров'я людини	Атестація робочих місць за умовами праці
Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань	Ергономіка
Промислова екологія та гігієна праці	

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(розподіл навчального часу за семестрами та видами навчальних занять)

Семестр	Загальний обсяг (годин) / кредитів ECTS	З них		За видами аудиторних занять (годин)			Індивідуальні завдання студентів (КП, КР, РГ, Р, РЕ)	Поточний контроль	Семестровий контроль	
		Аудиторні заняття (годин)	Самостійна робота (годин)	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні заняття, семінари			Контрольні роботи (кількість робіт)	Залік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
8	105	50	55	30		20	15			екзамен

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загального обсягу складає 38 (%):

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п.	Види навчальних занять (Л, ЛЗ, ПЗ, СР)	Кількість годин	Номер семестру (якщо дисципліна викладається у декількох семестрах). Назви змістових модулів. Найменування тем та питань кожного заняття. Завдання на самостійну роботу.	Рекомендована література (базова, допоміжна)
1	2	3	4	5
			<u>Модуль 1. Соціальні основи охорони праці</u>	
1	Л	2	Тема 1. Соціальне значення охорони праці. Вступ. Зв'язок продуктивності праці з умовами і безпекою праці робітників.	1,2,3
2,3	Л	4	Тема 2. Захист працівника та його прав на безпечну працю - ключова функція охорони праці. Основні принципи соціального забезпечення охорони праці. Основні законодавчі акти по охороні праці. Держнагляд та контроль за станом охорони праці на підприємстві.	1,2,3
4	Л ПЗ	2 4	Тема 3. Соціальні категорії сучасного суспільства, їх зв'язок з працею та безпекою праці. Характерні особливості сучасного суспільства. Мотивація до трудової діяльності. Мотивація безпеки праці.	3,4
5,6	Л ПЗ	4 4	Тема 4. Проблеми демографії та роль охорони праці у її вирішенні. Сучасні проблеми демографії. Статистика захворюваності та її соціально-економічні наслідки. Роль організації охорони праці в збереженні трудових ресурсів.	3,4,5
			<u>Модуль 2. Економічні основи охорони праці.</u>	
7,8,9	Л ПЗ	6 4	Тема 5. Економічне значення та економічні проблеми охорони праці. Шляхи вирішення проблем	1,4,5

10,11	Л ПЗ	4 4	економічного характеру в зазначеній галузі. Економічна ефективність профілактичних заходів в охороні праці. Тема 6. Економічні методи управління охороною праці. Види принципів аспектів застосування економічних методів. Оцінка затрат на охорону праці. Витрати, пов'язані з охороною праці. Ставлення роботодавця до затрат на охорону праці в економічній структурі. Визначення ефективності заходів і засобів профілактики виробничого травматизму і професійної захворюваності. Структура річної економії підприємства від поліпшення умов і безпеки праці.	1,4,5
12,13	Л ПЗ	4 2	Тема 7. Стимулювання охорони праці та заохочення працівників до створення безпечних і здорових умов праці. Закон України про стимулювання охорони праці. Перелік стимулюючих заходів. Внутрішньофірмове стимулювання. Методи стимулювання.	3,4
14,15	Л ПЗ	4 2	Тема 8. Фінансування охорони праці. Законодавство про фінансування охорони праці. Фінансування заходів з охорони праці в економічних структурах. Загальна оцінка соціальної та соціально-економічної ефективності охорони праці.	3,4,5
Разом		50 з них: Л -30 ПЗ-20		

1. Номер семестру вказують, якщо дисципліна викладається у декількох семестрах.
2. У показнику «Разом (годин)» кількість годин буде відрізнятися від загальної кількості аудиторних годин на кількість годин, що відведена на вивчення тем та питань, які вивчаються студентом самостійно (п. 3 додатку 8).
3. У графі 5 вказується номер відповідно до Додатку 14.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва видів самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання лекційного матеріалу	8
2	Підготовка до практичних(лабораторних, семінарських) занять	9
3	Самостійне вивчення тем та питань, які не викладаються на лекційних заняттях	24
4	Виконання індивідуального завдання	14
5	Інші види самостійної роботи	
	Разом	55

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
	<p style="text-align: center;">ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерела фінансування регіональних, галузевих фондів охорони праці. 2. Фонд охорони праці на підприємстві та його фінансування. 3. Положення про заохочення працюючих за дотримання вимог охорони праці. 4. Штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників. 5. Витрати на заходи з охорони праці (в основному на засоби індивідуального захисту і виконання санітарно-гігієнічних заходів). 6. Витрати на страхові внески по обов'язковому соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань. 7. Витрати на виплату компенсацій за роботу в шкідливих і небезпечних умовах праці. 8. Економічні наслідки непрацевдатності: загальнодержавні витрати та втрати і збитки виробничих підприємств. 9. Визначення вартості проведення експертизи щодо спроможності суб'єкта господарської діяльності забезпечити дотримання вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці під час виконання роботи підвищеної небезпеки або експлуатації об'єктів, машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки. 10. Міжнародна організація праці. 11. Моделі соціального захисту в державах ЄС. 12. Моделі соціального захисту в інших державах. 13. Якість трудового життя як результат і показник стану соціально-трудова відносин. 14. Соціально-психологічний клімат у трудових колективах. 15. Режими праці і відпочинку. Класифікація витрат робочого часу. 16. Фонд соціального страхування. 17. Роль трудових колективів у підвищенні соціальних гарантій працюючих. 18. Колективний договір на підприємстві як засіб захисту соціальних прав трудового колективу. 19. Відшкодування юридичним, фізичним особам збитків, завданих порушенням вимог з охорони праці 20. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій 	<p>Із 1-10 теми завдань до 31 тижня. Із 10-20 теми завдань до 36 тижня. Виконання у вигляді рефератів.</p>

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Лекційні заняття: читання лекції проводиться шляхом начитання матеріалу, застосовуючи таку послідовність – вступна, тематична та заключна лекція. Види лекційних занять: оглядова лекція, узагальнююча лекція, лекція-інструктаж проводиться з метою підготовки студентів до семінару та практичного заняття.

Для активізації заняття застосовується підготовлений дидактичний матеріал, який демонструється з використанням технічних засобів навчання, а також розгляд прикладів з практичного досвіду .

2. Практичні заняття: проводяться у відповідності до методичних вказівок за визначеними варіантами.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль реалізується у формі опитування на лекціях, виступів на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань, проведення контрольних робіт, ректорських контрольних робіт тощо.

Контроль складової робочої програми, яка освоюється під час самостійної роботи студента, проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів, контрольних робіт за змістовними модулями (на 31 та 37 тижнях);
- з практичних, індивідуальних занять – за допомогою перевірки виконаних завдань, реферату за обраною темою.

Семестровий контроль проводиться у формі іспиту(з оцінкою) або екзамену відповідно до навчального плану в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою та у терміни, встановлені навчальним планом.

Семестровий контроль може проводитися в усній формі по екзаменаційних білетах або в письмовій формі за контрольними завданнями, а також шляхом тестування з використанням технічних засобів (Інтернету). Можливе поєднання різних форм контролю.

Результати поточного контролю (поточна успішність) можуть враховуватись як допоміжна інформація для виставлення оцінки з даної дисципліни.

Студент вважається допущеним до семестрового екзамену з навчальної дисципліни за умови повного відпрацювання усіх практичних та лабораторних занять, та виконання індивідуальних завдань СРС, передбачених навчальною програмою з дисципліни.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ (НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS)

Таблиця 1. Розподіл балів для оцінювання поточної успішності студента

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T1.1	T1.2	T1.3	T1.4		T2.1	T2.2	T2.3	T2.4			
10	10	10	10		15	15	15	15			100

T1, T2, ... – номери тем змістових модулів.

Розподіл балів відповідно до тем змістовних модулів:

Аудиторні заняття (38%): Л (22,8%) – форма контролю – контрольні роботи;
ПЗ (15,2%) – звіти, щодо виконання робіт;

Поза аудиторні роботи студента (60%): СРС (РЕ, тільки з індивідуальними завданнями, 2 теми (2 змістовних модулів).

Таким чином, розподіл тем із кількістю балів 10: Л-4; СРС –3; ПЗ – 3
розподіл тем із кількістю балів 15: Л- 6; ПЗ –5; СРС – 4.

Таблиця 2. Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 ... 100	A	відмінно
82 ... 89	B	добре
74 ... 81	C	
64 ... 73	D	задовільно
60 ... 63	E	
35 ... 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 ... 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**

Базова література

1. Закон України «Про охорону праці» від 21.11.2002 р. - Харків. Вид-тво «Форт», 2013.
2. Основи охорони праці: Навчальний посібник / За ред. проф. В. В. Березуцького. – Х.: Факт, 2007. – 480 с.
3. Зеркалов Д.В. Безпека праці. [Електронне видання] Монографія. – К.: «Основа». 2012. – 637 с.
4. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 4-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. -К.: Каравела, 2008. - 384 с.
5. Чабан В.Й., Засанська С.В. Соціально-економічні основи охорони праці : навч. посіб. / В. Й. Чабан, С. В. Засанська; за ред. В. Й. Чабана. – Рівне : НУВГП, 2012. – 224 с.
6. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: Підруч. – Львів: Афіша, 2002. –318с.
7. Керб Л. П. Основи охорони праці: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 215 с.
8. Гогіташвілі Г.Г., Лапін В.М. Основи охорони праці: Навч. посібник, 3-те вид., – Львів: «Новий світ - 2000», 2008. —232с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

(перелік інформаційних ресурсів)

1. Електронний ресурс доступ, <http://www.dnopr.kiev.ua> – нормативні документи
2. доступ: <http://web.kpi.kharkov.ua/safetyofliving/>